

Hirvo Surva: „Iga lugu laulupeo kavas on oluline. Aga finaalis kõlav „Mu isamaa“ on justkui eestlaste kredo.“

Koorijuht Hirvo Surva esimene laulupeoelamus pärineb poisikesepõlvest, kui Hirvo seisis laulukaare all ja dirigendipuldis oli Gustav Ernesaks.

Nüüd ütleb 60. sünnipäeva tähistanud Surva, et üks eredamaid elamusi, mis surmatunnini tal silme ees püsib, jääb aastasse 2014, kui ta oli üldlaulupeo „Aja puudutus. Puudutuse aeg“ kunstiline juht ja Ernesaksa õpilane Eri Klas andis talle edasi oma õpetajalt saadud taktikepi, et sellega kümnete tuhandete kuulajate ees dirigeerida „Mu isamaad“.

Ent sama tähenduslikuna on Surval meeles jõulukontsert Saaremaal Kihelkonna kirikus, kus kuulajateks kaks vanamemme. „Mäletan, enne kontserti ütlesin poistele, et küsimus pole publiku arvus, vaid selles, mida me suudame inimestele pakkuda,“ on Hirvo Surva kredo.

Kui mu matemaatika paika peab, saab sul tänavu koorijuhtimist 45 aastat. Olid alles päris poisiohtu, 15aastane, kui sinust sai Kiisa rahvamaja naiskoori dirigent. Kuidas sa ennast tädide ees seistes tundsid? Õppisin Otsa-nimelises muusikakoolis Silvia Melliku klassis, kes ilmselt nägi, et lisaks dirigeerimisele klassis klaveri taga oleks aeg mind usaldada ka mõne koori ette seisma, ja nii ta saatiski mind Kiisale naiskoori juurde. Tänapäev on silme ees pilt, kuidas rongiga Kiisale sõitsin. Kus oli rahvamaja ja alati oli seal minu tuleku puhuks valge linaga kaetud laud. Nii et kõigepealt söödeti mul kõht täis ja alles siis hakkasin proovi tegema.

Mäletan, et lauljad selles kooris olid vanuses kuskil 40 kuni 50 ja mõni ehk vanemgi ning kõik need armsad tädid tundusid mulle nii hirmus eakatena. Aga samas olid nad väga toredad. Tahtsid väga laulda ja saime suurepäraselt hakkama.

Nii et aastal 1980 läksin ma nendega ehk oma kooriga esimest korda laulupeole. Olin siis vaid 17aastane ja mul on väga hästi meeles, kuidas me rongkäigus marssisime. Mina ees ja koor minu selja taga. Oli tõesti uhke tunne.

Teleleht

6,7,8,9,10,11

Rahvuskooper Estonia

Tänavuse noorte laulupeo ideekavandi võitis Pärt Uusberg, kes on siis ka laulupeo kunstiline juht. Eeldan, et ka sina esitasid konkursile oma ideekavandi? Ei, noorte peole ma ei esitanud.

Homme algav laulupidu lükkus koroonatõttu aasta edasi. Kas pikem paus tuli rohkem kahjuks või kasuks? Mõned löid käega ja loobusid laulmisest, teised olid tänulikud, et said rohkem harjutada?

See oli hästi keeruline periood. Paar aastat jäi koorilaulu koolides vahele. Mis mõjutas väga palju selles mõttes, et kui väike laps sul kaks aastat ei laula, jääb tal paratamatult vahele mudilaskoori aeg, mis kokkuvõttes tähendab, et üks arenguetapp jääb tal läbimata. Täpselt sama toimus poistekoorides. Seega polegi neid, kes peaksid olema kolmandas või viiendas klassis juhtivad lauljad, sest esimeses ja teises klassis ei toimunud neil mingeid proove.

Pandeemia muutis olukorra päris keeruliseks ja selle vastu, et pidu edasi lükkub, ei saanud me midagi teha. Samas oli väga hea, et edasi lükkus, sest aega ette valmistada oli ikkagi rohkem. Tõsi, kooriliikmete arv on siin-seal vähenenud ja mitte ainult lastekoorides, vaid seda tendentsi on näha ka täiskasvanute koorides.

Loodame, et see suund võtab nüüd tagurpidikäigu ja huvilised leiavad uuesti tee oma koori juurde. Inimene on ju oma harjumuste ohver: kui tal proovid hakkasid ära jääma, leidis ta endale mingi muu tegevuse ja muu hobi ning heas mõttes vanasse rutiini naasmine võtab lihtsalt natuke aega. Loodan väga, et lauljate arv pöördub taas tõusule.

Oled üks viiest pistekooride ja üks üheksast ühendkooride juhust. Vastutus mõlemas ametis on kindlasti sarnane ja tohutu. Aga on ka miskit erinevust seista poiste- ja ühendkooride ees?

Eks ikka ole omad erinevused. Kui sa juhatad ainult poistekoore, on oma nipid, ja ühendkooride puhul, kus lauljaid on märkimisväärselt rohkem, on omad nipid. Ent juhatamine on juhatamine ja sa vastutad tulemuse eest ühtemoodi. Eesmärk on kokkuvõttes ju üks: me teeme koos muusikat.

Räägitakse, et sinu juhitavates poiste- ja noortekoorides on raudne distsipliin. Poisid käivad mööda joont ja taskus on sul joonlaud, mis sealt tihti välja käib? (Naerab.) Päris nii see ikka

pole. Kui ma mõtlen oma Estonia poistekoori peale, siis loomulikult kord peab olema. Ka muusika on kord. Kui korda pole, pole ka muusikat. Proov algab ikkagi vaikusest. Nagu muusikagi algab vaikusest. Kui pole korda, pole ka muusikat. Ainult et joonlauda mul küll taskus pole. On muud vahendid, kuidas poisid tööle panna.

Näiteks millised?

Näiteks iseenesestmõistetav vaikus enne proovi. See on pika aja jooksul poistele lihtsalt sisse kodeeritud. Pole mingit vajadust iga kord enne proovi uuesti rääkida, et nüüd me oleme tasa ja hakkame laulma. See on muutunud rutiiniks ja orgaaniliseks osaks proovist. Või õigemini - selle algusest.

Telefonid jäävad kooriproovi ukse taha? Meil on reegel, et Estonia majja sisenemisel lülitad sa oma telefoni välja. Nädalas kahel päeval kaks tundi ilma nutiseadmeta olla ei tee kellelegi halba.

Kas mõni laps on sellepärast koorist ka lahkunud, et sa oled ta kodanikuõigusi rikkunud?

Kas see on kodanikuõiguste rikkumine, kui see on omavaheline kokkulepe?

Poiste puhul on probleemiks kindlasti ka häälemurre, pärast mida mõni hõbekõri peab koorist hoopistükki lahkuma?

Hoopis valusamaks küsimuseks on siin koolireformid, mille tulemusena kerkivad uhked riigigümnaasiumid, mis aga põhikoolist ära lahutatakse. Mida see aga tähendab poistekooridele?

Selgelt on näha, et poiste puberteet ja seega ka häälemurre avaldub üha varasemas nooruses, mis tähendab, et häälemurre toimub veel põhikoolis ja poiss ei saagi minna laulma gümnaasiumi segakoori, sest sellist kooriliiki põhikoolis lihtsalt pole. Siin on mõttekoht hakata tegema põhikoolis hoopis meeskoore või ka segakoore. Hiljuti levis sotsiaalmeedias võigas video Järvamaal Oisus varese ja siili surnuks piinanud poisi tapatööst. Ma eeldan ja usun, et ükski laulupoiss isegi ei mõtle sellistele tegudele, rääkimata nende toimepanemisest?

Ma ei ole tõest näinud, et keegi oleks kedagi piinanud või veel midagi hullemat teinud. Tegelikult me ju kasvatamegi nendes

noortes inimestes mingit inimlikkust ja näen, et need inimesed, kes mul kunagi on ühes või teises kooris laulnud, on elus vägagi hästi hakkama saanud. Neist on saanud normaalsed mehed ja normaalsed inimesed. Nad on saanud endale ellu kaasa väärtushinnangud, mida nad edasi kannavad.

Oled rääkinud, et pärast põhikooli lõpetamist Kohtla-Järve 1 keskkoolis ihkasid sa iga hinna eest sealt linnast minema saada?

Kas just nüüd iga hinna eest, aga mõte oli küll, et tahaks sealt linnast ära saada, et ju on kuskil mujal ka teine elu. Niipalju ma vähemalt tunnetasin, et kui pääsen sealt minema ja asun õppima muusikat, muutub ka mu elu. Nüüd näen, et see otsus ja valik oli väga õige, ning olen selle üle väga õnnelik.

Tänu sellele on elu viinud mind kokku väga paljude toredate inimestega. Alates malevakaaslastest ja lõpetades oma õpetajatega nii Otsa koolis kui muusikaakadeemias. Kõik need inimesed on mind mõjutanud ja mind edasi viinud ning läbi nende olen ka endas kasvatanud väärtusi, mida hindan, hoian ja kannan.

Olin ju 15aastane, kui Kohtla-Järvelt Tallinna tulin. Selles vanuses mängivad keskkond ja sõbrad sinu tulevases elus tohutut rolli. Nii et jah, kuidagi see mõte mulle pähe kargas, et ma tahan mujale õppima minna, ja väga hea, et ma seda tegin. Aga loomulikult ei saa siin enda hoiakutes, väärtushinnangutes ja inimeseks saamisel alahinnata kodu, mis on kõige alus.

Olen aru saanud, et üheks põhjuseks Kohtla-Järvelt ära saada oli ka see, et seal elas palju venelasi, kellega polnud sinuvanustel poistel pehmelt öeldes kõige parem läbisaamine, mis tähendas, et võisid nende käest ka kolki saada?

See oli seal elades lausa igapäevane asi, et teel koolist koju võis midagi juhtuda. Pani keegi sulle noa selja peale või tegi ükskõik mida muud. See oli selle linna täiesti tavaline elu. Eks see oli ka üks põhjus, miks sealt minema ihkasin.

Usutavasti on sul sellest ajast siiski meeles ka midagi ilusat? Loomulikult. Absoluutselt. Seesama Kohtla-Järve 1. keskkool, kus õppisin, oli täielik eestluse oas. Seal olid väga toredad õpetajad, oli väga tore koolielu, mis tähendas kooli laulu- ja tantsupidusid oma kooli staadionil. Isegi sel ajal käis seal eestlaseks olemise, eestluse ja emakeele väärtustamine.

Kui palju sa Kohtla-Järvele hiljem oled sattunud, on seal sinu jaoks pärast Eesti taasiseseisvumist midagi muutunud? Käin sealkandis pidevalt, sest mu ema ja isa elavad Mäetagusel. Linna ma väga ei satu. Kui, siis eelproovide aegu. Kultuurikeskus on vahepeal küll korda tehtud, aga viisnurk seisab endiselt maja seinal. Mis näitab ka midagi. Kuigi hoopis olulisem on see, mis toimub fassaadi taga. Endiselt tehakse seal rahvatantsu, koorilaulu ja puhkpillimuusikat. Ent jah, muulaste protsent on seal endiselt selges ülekaalus. Aga kolme nädala eest käisin ma lisaks Ida-Virumaa kooride laulupäeval, mille korraldajaks oli Kohtla-Järve gümnaasium eesotsas direktor Hendrik Aguriga ja kus enamik esinejaid olid noorte koorid. Müts maha Aguri ees, sest laulupäeva korralduse taga oli kogu ta kool. Alates helitehnikutest ja lõpetades ei tea kellega. Oli huvitav tähele panna, et koorides laulis ka vene rahvusest õpilasi ja nende aktsenti laulmisel oli palju vähem kuulda kui veel mõned aastad tagasi. Mudilaskooride aktsent oli veel väiksem. Nii et kõik laulavad eesti keeles ja teevad seda suure rõõmuga.

Varsti räägime juba 35 aastat integratsioonist. Igas valdkonnas ja igas asendis. Näed sa koorijuhina siin mingeid muutusi? Ma käin ju enne laulupidusid mööda vabariiki eelproove tegemas ja olen sattunud ka Narva, Kohtla-Järvele ja Jõhvi ning pean ütleva, et sealsed koorid on vaat et kõige esimestena saanud repertuaari selgeks. Kas seda tehakse suurest kohustusest, ei oska öelda. Aga laulupeole tahavad nad väga saada, neil on suur motivatsioon ja seal on ka väga head koorijuhid, kes nende kooridega töötavad. Kuigi need koorijuhid on vene rahvusest. Nii et kõik on ikka kinni isiksustes ja inimestes, kes kooride ees seisavad. Kusjuures nad ei lähe tegema nii-öelda lõimumist. Nad lihtsalt töötavad noortega ning küllap läbi muusika ja kultuuri on siin mingeid protsesse ka lihtsam saavutada. Kui palju on neid noori, kelle emakeel on vene keel, kes aga laulda tahaksid pigem eesti kooris? Estonia poistekooriski on mitu sellist vene noort. Muusikaakadeemias magistris õpib mul üks noormees Narvast. Bakalaureuseõppesse tulles rääkis ta praktiliselt vaid vene keelt. Nüüd suhtleme ainult eesti keeles.

Nüüd jõuamegi selleni, et sa oled professor ja dirigeerimise

kateedri juhataja muusikaakadeemias, sul on juhatada viis koori ja oled ka kooriühingu esimees. Kuidas sa seda kõike jõuad? Raske öelda, kõik need ametipostid või tööd on mõnes mõttes omavahel seotud.

Jutud, et laulupeod on vaikselt hääbumas, on kadumas minevikku, aga koorijuhtide koolitamine ja tasustamine on vist endiselt valus teema?

Mis ta nüüd valus on, aga eks need asjad käivad ikka natuke spiraali pidi. Pigem tuleb noortele teha selgeks, kui tore töö see tegelikult on. Et nad võiksid selle professioni oma eluga siduda. Kui inimesele on antud musikaalsust, oleks ju tore jagada seda ka teistega. Kes seda tööd tegema hakkavad, on õnnelikud inimesed. Ja oma tööga saavad nad teha õnnelikuks väga palju teisi inimesi.

Muusikaakadeemias on koorijuhtimisse vastuvõtt ju igal aastal, ent tunglemist ukse taga vist pole? Järjekordi ma ukse taga tõesti ei näe. Samas on oluliselt kasvanud välismaalt tulnud tudengite arv. Nende kõrval tahaks oma eesti noori rohkem näha. Sest kes see siis meie oma kultuuri ikka edasi kannab.

Valter Soosalu teeb kooli kõrvalt bändi ja küllap selliseid koorijuhte on teisigi. Sina laulsid ja mängisid kunagi ansamblis Kavalier. Sellise tilulilu-muusika juurde tagasipöördumine on sinu puhul mõeldamatu? Mis tähendab tilulilu-muusika? Muusika on muusika. Kunagi sai seda isegi väga palju tehtud. Ja see oli enesearenguks väga kasulik. Ent raske oleks ette kujutada, et ma praegu hakkaksin niisugust bändi tegema. Mitte et see tähendaks tilulilu-muusikat, vaid et sellega pole lihtsalt aega tegelda. Kõike muud on nii palju. 6. juunil tähistati Estonia kontserdisaalis sinu 60. sünnipäeva. Öeldakse küll, et ette ei tohi õnnitleda - olevat paha enne, aga kuuldavasti läks kontsert korda?

Mingi väike ülevaade oma tööst sai ju tehtud. Kuna õige päev on laulupeopäev, siis sellist kontserti olnuks võimatu teha. Väga tore oli kokku saada laval kõikide kollektiividega, kellega ma praegu töötan.

Kui palju sa selle peale mõtled, et uus kümnend löi ette ja arvatavasti üle poole elust jääb juba seljataha? Eriti ei mõtle.

See on elu seadus, et numbrid ette kerivad. Mis aga ei takista edasi tegutsemast. Niikaua kui tahtmist ja jõudu jagub, püsin sadulas.

Dirigeerimine on selline amet, millega number väga kaasas ei käi. Sest alles nüüd hakkab tundma, et midagi vist ikka oskan teha. Selle eriala puhul on kogemused äärmiselt määrava tähtsusega. Teine asi on see, et noortega tegelemine ja nendega koos olemine hoiab ka ennast hoopis värskemana.

Võttes veel kord kokku need 45 aastat, millest jutuajamist alustasime, siis suudad sa sellest pea poolest sajandist noppida välja mõne erilise hetke?

Neid hetki on ju olnud nii palju. Alates sellest, kui esinesime jõulukontserdiga Saaremaal Kihelkonna kirikus, kus kuulajateks olid kaks vanamemme. See oli üks väga ilus kontsert, millest on jäänud väga ere mälestus. Mäletan, et enne kontserti ütlesin poistele, et küsimus pole publiku arvus, vaid selles, mida me suudame inimestele pakkuda. Ja tõepoolest, need kaks memme tulid pärast kontserti meid pisarsilmil tänama. See oli üks väga ilus jõuluõhtu.

Selliseid hetki on olnud väga palju. Lisaks loomulikult laulupeod, mis alati meelde jäävad. Üks hetk, mis surmatunnini kindlasti meeles püsib, on see, kui Eri Klas andis mulle üle Gustav Ernesaksa dirigendikepi.

Mis seisab sul kodus klaasi taga? See on nii suur reliikvia, et ma ei söanda seda kodus hoida, sest kui kodus peaks midagi juhtuma ja ta peaks ära kaduma või hävima, ei annaks ma seda endale iial andeks.

See dirigendikepp on hoiul Maarjamäel ajaloomuuseumis, kust ma ta alati vajadusel kätte saan, ta on käinud alati igal laulupeol, dirigendid juhatavad sellega Ernesaksa „Mu isamaad“. Leian, et laulupeo ajal on sellise sümboli õige koht laulukaare all, kus ta oma elu edasi elab.

Ja „Mu isamaa“ on see kõige ülem laul, mida sa laulupidudel oled juhatanud?

Ta on üks neist, kuigi iga laul, mida sa juhata, on äärmiselt oluline. Me ju lihtsalt ei juhata lugusid ega koore, vaid teeme muusikat kõige paremas vaimus, et see jõuaks iga laulja, aga ka iga kuulaja südamesse. Iga lugu laulupeo kavas on oluline. Aga

tõepoolest, finaalis kõlav „Mu isamaa“ on justkui meie ehk siis eestlaste ja eestluse kreedo.

See on siis see hetk, kus dirigendipuldis seistes silme ees kõik korraks väga uduseks tõmbub?

Neid hetki, kus iseendaga võitlema peab, on tõesti olnud.

Nagu ka neid hetki, kus sa põlvede värisedes dirigendipulti tõused?

Mu õpetaja Ants Üleoja ütles kunagi, et kui sa lähed lavale ilma mingi närvita, tuleb pillid kotti panna. Õnneks pole veel juhtunud, et lähed kontserdile või laulupeopulti täiesti külma närviga.

Tähendab, võib veel edasi töötada.

Mis imelik loom see eestlane on, et vaktsiinisaaga lõi meid kahte leeri, poliitika teeb meiega sama, aga lauluväljakul unustame kõik vastasseisud, surume õlad kokku ja võtame üksteisel ka veel kätest kinni? Esiteks see, et lauluväljakul tunneme me ennast eelkõige ühtse rahvana, ole sa siis poliitik või ükskõik kes. See väike rahvas tahab seal kaare all ja lauluväljakul ennast koos tunda. Seda esiteks. Kindlasti on ka muusika see, mis meid ühendab. Ent ennekõike on laulupeod meie rahvusliku identiteedi lahutamatu osa. Kui väikerahvana tunneme, et ainult koos suudame me püsida ja et selle traditsiooni kadumisel oleksid meile kui rahvusele hukatuslikud tagajärjed. Laulupeol tajume me seda kuidagi väga selgelt.

Mida sa homme, 2. juulil, oma sünnipäeval teed? Ma mõtlen siis, kui tuli on tornis kustunud? Vaatad tühja pilguga tühjenevat lauluväljakut?

Kindlasti mitte. Tean juba ette, kui täidetud saab hing laulupeoga.

Olen kindel, et tuleb ilus pidu ja ilus päev. Et ta sünnipäevaga kokku trehvab, on eriti tore.

"Loodan väga, et lauljate arv pöördub taas tõusule."

"Nädalas kahel päeval kaks tundi ilma nutiseadmata olla ei tee kellelegi halba."

Artikkel on ilmunud juulis Õhtulehes

Fotod: Erki Pärnaku, [Rahvusooper Estonia poistekoor](#), Rauno Vahtre, Martin Ahven. Kord majas: „Proov algab ikkagi vaikusest. Nagu muusikagi algab vaikusest. Kui pole korda, pole ka muusikat. Ainult et joonlauda mul küll taskus pole. On muud vahendid, kuidas poisid tööle panna,“ algab Hirvo Surva kooriproov alati vaikusega. Hirvo Surva tähistas oma 60. sünnipäeva kuu aja eest kontserdiga Estonia kontserdisaalis, kus astusid üles mitu tema juhatatavat koori. Hirvo Surva 2019. aasta juubelilaulupeol „Minu arm“, kui tähistati 150 aasta möödumist esimesest laulupeost.

Jaanus Kulli